

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1054611/1

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שטסמן — אב"ד, הרב יצחק זר, הרב זבדיה כהן

בעניין: הקדש "כתר ארם צובא"

המבקש:

המפקח על ההקדשות

המשיבים:

הרב יצחק יוסף, הרב הראשי — הראשון לציון

פרופ' אייל ג'ינאו, ראש מכון בן צבי (ע"י ב"כ עו"ד נילי שגיא)

ואחרים (נאמני הקדש והמבקשים להתמנות כנאמנים)

הנדון: מינוי נאמנים להקדש 'כתר ארם צובא'

החלטה

לפנינו בקשתו של המפקח על ההקדשות למינוי נאמנים – אפוטרופסים חדשים להקדש "כתר ארם צובא".

סקירת רקע מתחייבת.

הקדש "כתר ארם צובא" הוא הקדש המחזיק באחד מנכסי הרוח החשובים והמפורסמים ביותר של עם ישראל – "כתר ארם צובא" – כתב יד הקדום של התנ"ך, בן למעלה מאלף שנה ואשר הגהתו מיוחסת לגדול "בעלי המסורה" אהרן בן אשר. לדעת רבים, "הכתר" הוא כתב היד המוזכר על ידי הרמב"ם בספרו משנה תורה (הלכות ספר תורה פרק ה הלכה ד), שעליו סמך בכל ענייני המסורה.

כעם ישראל גלה גם ה"כתר" גולה אחר גולה. ממקום כתיבתו בטבריה נדד לאחר מאה שנה לירושלים. בסוף המאה האחת עשרה למנינם נשדד "הכתר" על ידי השלטון המוסלמי והועבר למצרים שם נפדה בסכום עצום על ידי קהילה יהודית ונשמר בבית הכנסת העתיק בקהיר. בשנת ה'קמ"ה (1385) גלה דוד בן יהושע, נכד נינו של הרמב"ם, ממצרים לארם צובא היא חלב שבסוריה ומסיבות עלומות נטל עמו את "הכתר". קהילת יהודי חלב שמרו על "הכתר" במסירות ובנאמנות במשך מאות שנים "בהיכל אליהו הנביא" בבית הכנסת הגדול אשר כונה בית הכנסת של יואב בן צרויה. בשנת תש"ח (1947), בפרוע פרעות בחלב, נפגע גם "הכתר" אך חלקים משמעותיים ניצלו בדרך נס והגיעו לאחר כעשר שנים, בדרך לא דרך, לארץ ישראל ולמדינת ישראל אשר הוקמה בה.

אל ה"כתר" נלווה גם "הכתר הקטן" – כתב יד קדום אחר של התורה, ששכן עמו מאות שנים בחלב והגיע יחד עמו ארצה.

נשיא המדינה דאז – מר יצחק בן צבי, שליטתו נמסרו ה"כתרים" יחד עם נשיא הכבוד של עדת החלבים בישראל – מר מאיר לניאדו ייסדו בשנת תשכ"ב (1962) בפני בית הדין הרבני האזורי בירושלים (בהרכבם של הרבנים: הגאון רבי אליעזר יהודה וולדינברג, הגאון רבי עובדיה יוסף והגאון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רבי יוסף קפאח – כולם זכר צדיקים לברכה) את הקדש "כתר ארם צובא" שמטרתו שמירתם של ה"כתרים" לצורך לימוד ומחקר תוך שמירת קדושתם וערכם הדתי.

בשטר ההקדש נקבע גם כי הכנסות שתהיינה מהכתרים על ידי מתן זכות העתקה, צילום, מחקר ופרסום ישמשו לטובת עדת החלבים שבארץ ישראל – רבניה, מוסדותיה וענייה לצורך "החזקה, שיכון וכל עזרה כספית" שתיראה נחוצה בעיני רוב האפוטרופוסים ובאישור בית הדין.

שטר ההקדש קבע כי ועד האפוטרופוסים-הנאמנים של ההקדש יכלול את נשיא המדינה דאז – מר יצחק בן צבי, ואחריו כל מי שיעמוד בראשות מכון בן צבי, שיהיה יו"ר ועד הנאמנים; את הראשון לציון דאז, הגאון רבי יצחק נסים ואחריו כל מי שימלא תפקיד זה וכן נאמנים נוספים שפורטו בשטר, כאשר לגביהם נקבע כי לכשיתפנה מקומו של מי מהם ימנו יתר האפוטרופוסים אפוטרופוס חליף ובהיעדר אפשרות שכזו ימנה בית הדין את האפוטרופוס החליף.

נקבע בשטר כי המניין החוקי לאספת האפוטרופוסים יהיה מחציתם וכן כי משרת אפוטרופוס תיחשב לפנויה עם פטירתו, התפטרותו או היעדרותו מן הארץ למשך שנתיים רצופות ללא שישתתף באספות וללא שימונה לו ממלא מקום.

בשנים האחרונות חדל חבר הנאמנים מלתפקד נוכח העובדה שחלק מהנאמנים הסתלקו לבית עולמם ולא מונו להם מחליפים, וכך גם נוכח העובדה ששני נאמנים נוספים – רבנים נכבדים וגדולי תורה שכל עתותיהם קודש לתורה ולהרבצתה – אינם משתתפים זה שנים באספות ועד הנאמנים.

על רקע זה באה בקשתו של המפקח על ההקדשות למנות נאמנים חדשים להקדש.

בית הדין קיים דיון בבקשה במסגרתו שמע את עמדת המפקח על ההקדשות כמו גם את עמדותיהם של שני הנאמנים הקבועים מכוחו של שטר ההקדש – כבוד הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א וראש מכון בן צבי ויו"ר ועד הנאמנים על פי השטר – פרופ' ג'ינאו.

לאחר שמיעת העמדות השונות ושיקול דעת ומתוך התחשבות בעמדות הנ"ל, באמור בשטר ההקדש וברוח הדברים שמהם עולה כי חבר הנאמנים ראוי שיכלול ייצוג הן לרבנים והן לאנשי מחקר ואקדמיה ולאיש ציבור ותוך מתן מקום של כבוד לרבני העדה החלבית מחליט בית הדין כי נאמני הקדש כתר ארם צובא יהיו:

כבוד הראשון לציון, מורינו הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א;	פרופ' אייל גינאו (ראש מכון בן צבי) – יו"ר ועד הנאמנים על פי שטר ההקדש;
הרב יעקב ידיד (ברוקלין, ניו יורק – בנו של חכם יום טוב ידיד, אחרון רבני חלב);	פרופ' מנחם בן ששון (נשיא האוניברסיטה העברית, ירושלים);
הרב אברהם דייין (ראש ביהמ"ד 'זכרון חמד', בנו של חכם משה דייין רב הקהילה החלבית בס' פאולו);	פרופ' משה בר אשר (נשיא האקדמיה ללשון העברית);

הרב חיים סבתו (ראש ישיבת ברכת משה, סופר וחתן פרס ספיר).

ניתן ביום ה' באלול התשע"ו (8.9.2016).

הרב זבדיה כהן

הרב יצחק זר

הרב שלמה שטסמן – אב"ד